

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію **Найди Данила Івановича**

на тему **«Правовий режим штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду в Україні»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право

Земельна ділянка – це насамперед природний об'єкт, частина навколишнього природного середовища. Однак, технологічний прогрес, якого за останні десятки років досягло людство, дозволяє по-новому поглянути на усталені підходи до розуміння таких звичних понять. Так, людиною вже давно створюються штучні земельні ділянки для їх різного цільового використання. Підтвердженням цього, є досвід зарубіжних країн – Японії, ОАЕ, Нідерландів, Данії тощо. При цьому, виникає безліч питань, що насамперед постають у правовому полі та стосуються правових проблем порядку створення штучних земельних ділянок, введення їх в експлуатацію, реєстрації прав на них, обігу та порядку використання. В Україні ці питання вже тривалий час залишаються неврегульованими, незважаючи на значну практику у цій сфері, – відсутній чіткий механізм правового регулювання, що створює перешкоди для створення, використання та охорони таких земельних ділянок, а також утруднює використання вже створених, адже прогалини у чинному законодавстві не завжди можна заповнити аналогією права чи закону, бо визначений вид земельних ділянок має свою специфіку, що потребує окремого чіткого законодавчого регулювання. Створення оптимальної моделі такого регулювання можливе лише як результат комплексного теоретичного обґрунтування правового режиму штучно створених земельних ділянок, глибокого аналізу чинного законодавства, а також урахування прогресивного досвіду зарубіжних країн, що матиме на меті внесення відповідних змін і доповнень, які сприятимуть поставленим завданням у сфері сталого і збалансованого використання природних ресурсів України. На вирішення окреслених правових проблем і спрямована представлена дисертаційна робота Найди Данила Івановича на тему «Правовий режим штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду в Україні», яка беззаперечно є актуальною і своєчасною.

Дисертація Д.І. Найди узгоджена з планом науково-дослідної роботи кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського національного університету імені І.І. Мечникова відповідно до наукових досліджень у процесі виконання держбюджетних тем «Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспективи» (номер державної реєстрації 0113U002740, 2013–2017 рр.) та «Забезпечення прав і законних інтересів учасників правовідносин, що виникають у сфері приватного права: проблеми теорії та практики» (номер державної реєстрації 0118U004432, 2018–2022 рр.).

Дисертаційна робота є першим дослідженням правового режиму штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду в Україні. Дисертація значною мірою заповнює прогалини у розвитку земельно-правової науки взагалі і теорії земельного права зокрема, узагальнює досягнення вітчизняних і

зарубіжних науковців, які піднімали різні аспекти даної проблематики у теоретичному та прикладному аспектах, та визначає перспективні напрями дослідження у визначеній сфері.

Оцінюючи дисертаційне дослідження Д.І. Найди у цілому, маємо відмітити методологічну продуманість та теоретичну послідовність його змісту, що, безперечно, позитивно відбилося й на отриманих дисертантом наукових результатах. Зміст дисертаційного дослідження складається зі вступу, 3-х розділів, які поділяються на 8 підрозділів, висновків до кожного розділу та до роботи у цілому, списку використаної літератури, що налічує 239 джерел, додатків.

Перший розділ присвячений загальній характеристиці правового режиму земель водного фонду України.

У підрозділі 1.1 проведено історичний огляд розвитку законодавства та правової доктрини щодо використання й охорони земель водного фонду, за результатами якого проведено періодизацію і виділено такі періоди: докодифікаційний період з часів становлення та розвитку звичаєвого та писаного права (з часу стародавніх поселень V ст. до н. е. до періоду Київської Русі IX ст. – початок XII ст.); період становлення та розвитку водоохоронного законодавства (кінець XVII ст. – початок XIX ст.); кодифікаційний період з моменту прийняття Основ Земельного законодавства Союзу РСР і союзних республік (1968 р.) та Основ водного законодавства Союзу РСР та Союзних Республік, які введені в дію з 1 вересня 1971 р. Ці нормативні акти заклали юридичну основу для проведення подальшої систематизації законодавства про правовий режим земель водного фонду України (кінець XIX ст. – початок XX ст.); сучасний період розвитку та кодифікації земельного та водного законодавства незалежної України (кінець XX – початок XXI ст., який триває по теперішній час) (с. 23, 49–50).

Підрозділ 1.2 дисертації присвячено дослідженню змісту правового режиму водного фонду як особливого виду правового режиму земель України. Д.І. Найдою доведено існування суперечностей у частині законодавчого визначення поняття й складу земель водного фонду, які потребують перегляду та уніфікації положень, задля одноманітного застосування норм з приводу використання й охорони цих земель. З метою належної систематизації земельного та водного законодавства, а також уніфікації їх положень, запропоновано внесення змін до чинного законодавства щодо складу земель водного фонду: природні земельні ділянки водного фонду, покриті водою (або покриті водою сезонно) та дно водних об'єктів, зайнятих морями, річками, озерами, ставками, болотами, а також острови; земельні ділянки водного фонду, які безпосередньо прилягають до водних об'єктів і за цільовим призначенням використовуються для належної експлуатації, охорони, захисних функцій водних об'єктів, водогосподарських споруд (прибережні захисні смуги, смуги відведення, берегові смуги водних шляхів, зони санітарної охорони) та для розміщення гідротехнічних, гідрометричних споруд, каналів на зрошувальних та осушувальних системах тощо; штучно створені земельні ділянки у межах прибережної захисної смуги чи смуги відведення, дна водних об'єктів, акваторіях морських та річкових портів (с. 23–24, 85). Заслуговує на увагу і визначення характерних ознак цих земель, що виокремлюють їх у

самостійну категорію: просторово-територіальний базис для знаходження (розміщення) та використання природних та штучних водних об'єктів, гідротехнічних й водогосподарських споруд та виконують функції водоохоронної зони із специфічним правовим режимом (с. 86).

У підрозділі 1.3 «Суб'єкти прав на землі водного фонду України» дисертантом проаналізовано проблеми визначення кола суб'єктів прав на землі водного фонду України, зокрема концептуальні розбіжності у визначенні суб'єктного складу учасників земельних відносин, і виявлені окремі прогалини у нормативному визначенні правового статусу окремих суб'єктів прав на землі водного фонду.

Розділ 2 «Особливості правового режиму штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду» присвячено окресленню правових проблем визначення об'єкта правового регулювання штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду (підрозділ 2.1); визначенню підстав виникнення, здійснення і припинення земельних прав суб'єктів на штучно створені земельні ділянки на землях водного фонду (підрозділ 2.2); аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання створення та використання штучних земельних ділянок (підрозділ 2.3).

Безсумнівним здобутком Д.І. Найди є формулювання авторського визначення поняття штучно створеної земельної ділянки на землях водного фонду як частини земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами, створену (наміту, насипану чи створену із застосуванням інших технологій) в тому числі й острови, на землях водного фонду, яка після її створення та формування у встановленому законодавством порядку, набуває правового статусу земельної ділянки, правовий режим якої прирівнюється до природної земельної ділянки водного фонду (с. 105).

Заслуговує на увагу і висновок дисертанта, що спеціальне цільове призначення (функціональне та дозволене використання) штучно створеної земельної ділянки має визначатися виключно за умови відповідності такого використання основному цільовому призначенню категорії земель водного фонду, на якій вона створена та на яку поширюється визначений законодавством спеціальний режим господарської та іншої діяльності із дозволеним видом використання у межах земель водного фонду, що полягає у встановленні конкретних обмежень прав землевласників та землекористувачів, а також закріпленням спеціальних заходів комплексної правової охорони земель, вод та інших природних ресурсів, на підставі розробленої та затвердженої уповноваженими органами державної влади або місцевого самоврядування містобудівної документації та документації із землеустрою (с. 99–100).

У розділі 3 «Правове забезпечення охорони та контролю за використанням штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду України» Д.І. Найдою проаналізовано правове забезпечення охорони штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду, а також правове регулювання контролю за використанням таких земельних ділянок.

У підрозділі 3.1 правова охорона штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду визначена дисертантом як сукупність передбачених

нормами права екологічних, економічних, організаційних, технічних та інших заходів, спрямованих на охорону земель як унікального природного ресурсу і просторово-територіального базису шляхом захисту земель від нецільового використання та самовільного зайняття, а також збереження їх кількісного та якісного складу, збереження ґрунтового покриву земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель шляхом недопущення в ході створення штучних земельних ділянок надмірного шкідливого впливу на землю як елемента довкілля, захисту земель від негативних впливів (забруднення, псування) (с. 163, 186–187). Дисертантом доведено, що правова охорона штучно утворених земельних ділянок має базуватися на засадах концепції дозволеного використання (с. 164).

У підрозділі 3.2 «Правове забезпечення контролю за використання штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду» Д.І. Найдою проаналізовано особливості реалізації однієї з найважливіших функцій державного управління у сфері використання та охорони земель, зокрема штучно створених земельних ділянок, на підставі чого внесено пропозиції про вдосконалення відповідного законодавства.

Оцінюючи дисертаційну роботу у цілому, слід відмітити, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні Д.І. Найди, є належним чином обґрунтованими і характеризуються достатнім ступенем наукової достовірності. Результати здійсненого дисертантом теоретичного осмислення правового режиму штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду знайшли закономірну реалізацію у сформульованих у дисертації пропозиціях щодо доцільності розробки та прийняття Закону України «Про штучно створені земельні ділянки на землях водного фонду», який би регулював засади та порядок створення, використання й охорони штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду, в тому числі в межах акваторії морських та річкових портів, для потреб будівництва, комплексного освоєння, оформлення дозвільної документації, порядку утримання, експлуатації, для розміщення портової інфраструктури й належного використання та охорони водних об'єктів; постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок створення штучних земельних ділянок на землях водного фонду», яка має закріплювати підстави та процедуру створення штучних земельних ділянок, з моменту надання відповідної земельної ділянки водного об'єкта в користування для створення штучної земельної ділянки на землях водного фонду ініціатору створення, до моменту реєстрації такої ділянки у Державному земельному кадастрі. Зазначені напрацювання можуть бути використані у процесі законотворчої діяльності при розробці законопроектів у сфері регулювання земельних відносин. Прийняття зазначених нормативно-правових актів сприятиме підвищенню ефективності правового регулювання земельних відносин у нашій країні. Саме в цьому полягає практична значимість дисертаційного дослідження.

Разом із тим, деякі з положень дисертаційного дослідження Д.І. Найди уявляються недостатньо обґрунтованими, суперечливими або викликають певні зауваження.

1. Дисертант досліджує правовий режим штучно створених земельних ділянок у межах правового режиму земель водного фонду. Основним критерієм

формування правового режиму земель водного фонду є водоохоронне значення таких земель (с. 64). Однак, сама по собі штучно створена земельна ділянка таких функцій не виконує, а її створення, навпаки, може певною мірою суперечити охоронній функції земель водного фонду. Крім того, дисертантом зазначено, що штучно створені земельні ділянки можуть існувати у межах прибережної захисної смуги, смуги відведення, дна водних об'єктів, акваторіях морських та річкових портів (с. 24). При цьому, чинне законодавство встановлює, що територія морського порту може складатися із земель морського транспорту, земель промисловості та земель водного фонду (ч. 3 ст. 24 Закону України «Про морські порти України»), і відносить землі під морськими портами до земель морського транспорту (ст. 69 Земельного кодексу України, ст. 25 Закону України «Про транспорт»). Тобто, землі під акваторією порту (як складовою частиною порту) також належать і до земель морського транспорту (ст. 69 Земельного кодексу України). Виходячи з цього, дисертантом має бути надано додаткове обґрунтування щодо розгляду правового режиму штучно створених земельних ділянок у межах виключно правового режиму земель водного фонду.

2. Додаткового обґрунтування потребує висновок дисертанта, що штучно створені земельні ділянки мають ознаки споруд – будівельних систем, які створені з будівельних матеріалів, напівфабрикатів, устаткування та обладнання в результаті виконання різних будівельно-монтажних робіт (с. 108), при цьому раніше дисертантом зазначалося, що правовий режим штучно створених земельних ділянок має прирівнюватися до правового режиму природної земельної ділянки (с. 21).

3. Дослідження дисертантом зарубіжного досвіду правового регулювання створення та використання штучних земельних ділянок (пункт 2.3), а також положень Директив та Регламентів ЄС у сфері охорони навколишнього природного середовища (пункт 3.1) беззаперечно має важливе значення для досягнення мети дисертаційної роботи і вирішення поставлених завдань. Але ж, варто було б окреслити у дисертації, який саме позитивний досвід зарубіжних країн бажано застосувати для удосконалення правового регулювання створення, використання та охорони штучно створених земельних ділянок.

4. Перегляду й уточнення потребує аналіз правового становища органів державної влади, проведений дисертантом у розділі 3.2, зокрема, у частині визначення спрямування та координації їх діяльності («діяльність Держгеокадастру спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики та продовольства» (с. 168); «діяльність Держводагентства спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів» (с. 168); діяльність Держекоінспекції – через Міністра екології та природних ресурсів» (с. 170)), адже 02.09.2019 р. постановою Кабінету Міністрів України № 829 і 27.05.2020 р. постановою Кабінету Міністрів України № 425 було оптимізовано систему центральних органів виконавчої влади і змінено правове становище відповідних органів.

5. Додаткового пояснення і тлумачення потребує застосування дисертантом термінів «правовий статус» земельної ділянки (с. 21, 50, 57, 71, 91,

97, 106, 111, 115, 116 та ін.), виходячи із загальноприйнятих положень теорії права про правовий статус суб'єктів і правовий режим об'єктів відносин. Не зважаючи на наявність вищезазначених

Не зважаючи на наявність вищезазначених недостатньо обґрунтованих чи спірних положень, дисертацію Д.І. Найді цілком правомірно можна віднести до числа наукових робіт, якими здійснений вагомий внесок у розвиток земельно-правової науки взагалі та досліджень правового режиму земель зокрема.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що дисертаційна робота Д.І. Найді є самостійним науковим дослідженням актуальної проблематики – правового режиму штучно створених земельних ділянок на землях водного фонду в Україні, яке містить теоретичні висновки і практичні рекомендації, що становлять безперечний інтерес для правової науки та законодавчої практики. Дисертація є завершеною науковою роботою, основна цінність якої полягає у сформульованих дисертантом теоретичних висновках та пропозиціях щодо вдосконалення законодавства України.

Щодо висновків і пропозицій, які винесені на захист, то практично всі є достатньо аргументованими та становлять самостійний творчий доробок дисертанта. Тема і зміст дисертації відповідають науковій спеціальності 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природноресурсне право, а також свідчать, що її автор добре володіє досягненнями сучасної науки земельного права, а також навичками ведення самостійного наукового дослідження. Дисертація оформлена відповідно до вимог, що пред'являються до наукових досліджень такого типу.

Дисертація відповідає вимогам пунктів 9 та 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор **Найда Данило Іванович** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри аграрного, земельного та
екологічного права імені академіка В.З. Янчука
Національного університету біоресурсів і
природокористування України

М.А. Дейнега

